

Jakub Wołyniec
UMCS w Lublinie
jakub.wozyniec@o2.pl

Międzynarodowa konferencja „Konstrukcje i dekonstrukcje państwowości w stosunkach międzynarodowych”, Lublin, 28–29 listopada 2016 r.

W dniach 28–29 listopada 2016 roku odbyła się w Lublinie międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Konstrukcje i dekonstrukcje państwowości w stosunkach międzynarodowych” (*Constructions and Deconstructions of Statehood in International Relations*). Organizatorami konferencji był Zakład Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych oraz Lubelski Oddział Polskiej Akademii Nauk (Komisja Politologii i Stosunków Międzynarodowych).

Referenci i uczestnicy dyskusji reprezentowali wiodące ośrodki naukowe w Polsce, a także i ośrodki zagraniczne. Zaprezentowano 27 referatów nad którymi następnie odbyły się wnikliwe dyskusje, ujawniające nierzadko konieczność dalszego, pogłębionego studiowania problemu państwowości w stosunkach międzynarodowych. Językami konferencji były język polski i angielski. Konferencja składała się z sesji plenarnej, projekcji filmowej, wykładu specjalnego oraz aż pięciu paneli zatytułowanych kolejno: Teoretyczne ujęcia państwowości, Dylematy siły i zakresu państwa, Atrybuty państwowości w procesie ewolucji, Państwowość pozaeuropejska, Państwo w systemie międzynarodowym.

Zamiarem Organizatorów była integracja środowiska politologicznego wokół analizy fenomenu państwa – systemu politycznego oraz elementarnej kategorii opisu i analizy stosunków międzynarodowych. Państwowość stanowi dynamiczną konstrukcję społeczną o charakterze wewnętrznym i międzynarodowym, która tworzy państwo – podstawową jednostkę geopolityczną współczesnego świata oraz głównego uczestnika stosunków międzynarodowych. Kategoria ta wymaga ciągłej analizy z uwagi na swoją polimorficzność, reinterpretacje (konstruktywizm) mieszczącą się w nurcie badań politologicznych i nad stosunkami międzynarodowymi.

Organizatorom konferencji towarzyszyło pięć wstępnych założeń badawczych, które stały się przedmiotem dalszych i pogłębionych rozważań naukowych w trakcie dyskusji panelowych. Po pierwsze, państwo pozostaje formą organizacji społeczno-politycznej, która niezmiennie stanowi fundamentalny przedmiot badań i kluczową kategorię szeregu koncepcji teoretycznych, rozwijanych na gruncie nauk

politycznych, stosunków międzynarodowych i pokrewnych dyscyplin naukowych. Po drugie, państwowość ma stopniowalny charakter – obok rozwiniętych, „pełnych” państw, które stoją na straży praw i wolności oraz bezpieczeństwa swoich obywateli, występują państwa w różnym stopniu dysfunkcjonalne, które stanowią obecnie jeden z najważniejszych problemów społeczności międzynarodowej (różne „pół-państwa”, „państwa niedokończone”, „quasi-państwa”, „państwa słabe”, „państwa upadłe”, „państwa pozornie silne”, „państwa zbójce” lub jeszcze inne podmioty z państwem w nazwie np. tzw. Państwo Islamskie). Po trzecie, współczesne procesy globalizacji, rewolucja teleinformatyczna oraz wzrost siły podmiotów niepaństwowych wymuszają redefinicję klasycznych interpretacji państwowości, zmieniając struktury i środowisko funkcjonowania państw, co niesie ze sobą poważne wyzwania i zagrożenia dla trwania poszczególnych organizacji terytorialnych oraz stabilności systemu międzynarodowego. Po czwarte, wskutek procesów internacjonalizacji i globalizacji procesy państwowotwórcze zyskują nowe bodźce, treści i kierunki; ostatnie kilkanaście lat pokazuje bowiem postępujące umiędzynaradawianie procesów budowania państwa (ang. *state building*), będących efektem różnie etykietowanych interwencji militarnych – choć odwołują się one do wartości liberalizmu i rządów prawa, towarzyszą im dylematy natury moralnej, prawnej i politycznej. Po piąte wreszcie, w praktyce stosunków międzynarodowych oraz literaturze naukowej coraz częściej pojawiają się rozbieżne interpretacje pojęć pokrewnych państwowości, np. suwerenności, prawa do samoobrony, prawomocności, czy prawa narodów do samostanowienia, które podważają integralność terytorialną państw poprzez odwołanie się do zasad międzynarodowego humanitaryzmu (doktryna interwencji humanitarnej), kategorii rządów prawa (koncepcja „odpowiedzialności za ochronę”), czy też konieczności ochrony określonych interesów geopolitycznych lub geoeconomicznych (doktryna wojny prewencyjnej).

Uroczystego otwarcia konferencji w budynku Wydziału Politologii UMCS, Pałacu Lubomirskich, dokonały Władze Dziekańskie Wydziału Politologii UMCS oraz Władze Lubelskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk. Sesję plenarną, którą moderował dr hab. Grzegorz Gil, rozpoczęło wystąpienie byłego szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego prof. dra hab. Stanisława Kozieja pt. *Państwo jako podmiot bezpieczeństwa: ciągłość i zmiana*. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Edward Halizak z UW, który przedstawił proces konstrukcji i dekonstrukcji funkcji państwa z perspektywy międzynarodowej ekonomii politycznej. Jako ostatni przemawiał prof. dr hab. Marek Pietras z UMCS z wystąpieniem pt. *Państwo w późnowestfalskim środowisku międzynarodowym*.

Po sesji plenarnej, w sali im. Z.J. Pietrasia, nastąpiła projekcja filmu „Najkrótszy film o Lublinie” (Stanisław Magierski, 1937 r.) wraz z komentarzem mgr Joanny

Zętar (Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”). Następnie odbył się wykład specjalny gościa z Australii, którym był Prof. Salvatore Babones (University of Sydney), pt. *Sovereignty in the Millennial World-System*.

Pierwszy panel poświęcony teoretycznym ujęciom państwowości moderował dr Konrad Pawłowski, a dyskutantem był dr hab. Dariusz Kondrakiewicz. Dr Anna Skolimowska w referacie pt. *Kategoria państwa w ujęciu konstruktivistycznego paradygmatu w nauce o stosunkach międzynarodowych* zaprezentowała tezę, iż konstruktywizm oferuje bardziej socjologiczne spojrzenie na fenomen państwa w stosunkach międzynarodowych, niż klasyczne ujęcia stosunków międzynarodowych. Dr Adam Danek w swoim wystąpieniu przedstawił neoheglowską koncepcję państwa i jego roli w stosunkach międzynarodowych zaproponowaną przez Rogera Scrutona. W tej koncepcji państwo ma charakter osoby prawnej i zarazem podmiotu moralnego. Celem wystąpienia dr Magdaleny Kozub-Karkut pt. *Suwerenne państwo – założenia teorii krytycznej i postmodernizmu* było przedstawienie pojęcia „państwa” w ujęciu dwóch postpozytywistycznych nurtów teoretycznych stosunków międzynarodowych: teorii krytycznej i postmodernizmu. Ostatnim występującym był mgr Mateusz Filary z referatem pt. *W pułapce językowej ekonomii? Państwo w wybranych teoriach stosunków międzynarodowych*.

Moderatorem drugiego panelu dotyczącego dylematu siły i zakresu państwa był prof. dr hab. Marek Pietraś, a dyskutantem dr Konrad Pawłowski. Panel otworzył referat dr. hab. Dariusza Kondrakiewicza pt. *Konstrukcje nowych państw po zimnej wojnie. Próba analizy*. W wystąpieniu pt. *Neoimperialny ekspansjonizm Federacji Rosyjskiej na obszarze poradzieckim. Konflikt w Donbasie jako case study dekonstrukcji państwowości Ukrainy* dr Marcin Orzechowski dokonał analizy sytuacji we wschodniej Ukrainie pod kątem działań podejmowanych przez Federację Rosyjską wspierających separatystów w Donieckiej oraz Ługańskiej Republikach Ludowych. Panel wieńczył referat pana Jarosława Snichowskiego pt. *Konflikt zbrojny na Ukrainie. Perspektywa uczestnika ATO*.

Drugiego dnia konferencji obrady przeniosły się do Pałacu Czartoryskich, siedziby lubelskiego oddziału PAN oraz Lubelskiego Towarzystwa Naukowego. Trzeci panel konferencji dotyczył atrybutów państwowości w procesie ewolucji. Moderował go dr Konrad Pawłowski, a dyskutantem była dr hab. Beata Surmacz. Panel rozpoczął dr hab. Michał Łuszczuk wystąpieniem pt. *Państwowość w dobie zmian klimatu i globalizacji – lekcje z „otwierającej się” Arktyki*. Do perspektywy regionalnej nawiązywało wystąpienie dra hab. Ireneusza Topolskiego o sile militarnej państwa w XXI w. Natomiast dr Konrad Pawłowski przedstawił referat pt. *Tradycyjne i nietradycyjne kryteria państwowości*. W wystąpieniu pt. *Rola grani-*

cy państwa w porządkowaniu międzynarodowej przestrzeni terytorialnej dr Anna Moraczewska podjęła kwestie funkcjonowania granicy państwa w wymiarze terytorialnym, formalno-prawnym oraz instytucjonalnym. Głównym problemem referatu była próba odpowiedzi na pytanie czy dekonstrukcja państwa jest pochodną zmiany roli granic w systemie późnowestfalskim czy też granica nadal porządkuje przestrzeń międzynarodową w oparciu o zasady Systemy Westfalskiego. Panel zakończył referat dr Julity Rybczyńskiej pt. *International human rights and the redefinition of the concept of statehood*.

Państwowość pozaeuropejska była tematem przedostatniego, czwartego panelu, podczas którego moderatorem był prof. dr hab. Robert Kłosowicz, a dyskusantką prof. dr hab. Agata Ziętek. Prof. dr hab. Robert Kłosowicz w referacie pt. *Spuścizna kolonializmu w debacie o kondycji państw Afryki Subsaharyjskiej* przedstawił argumenty badaczy w debacie dotyczącej ewentualnego wpływu epoki kolonialnej na dzisiejszą kondycję państw tego regionu. Dr Joanna Mormuł w referacie pt. *Postkolonializm w refleksji nad państwami dysfunkcyjnymi Afryki Subsaharyjskiej* dokonała analizy i oceny miejsca oraz stopnia przydatności teorii postkolonialnej w badaniach nad państwami dysfunkcyjnymi Afryki Subsaharyjskiej, z uwzględnieniem zmieniającego się miejsca Afryki w stosunkach międzynarodowych oraz głosów krytyki afrykańskich badaczy. Do Bliskiego Wschodu nawiązywała druga część panelu rozpoczynająca się wystąpieniem dr Kingi Smoleń pt. *Specyfika Państwa Islamskiego*. Dr Bartosz Bojarczyk przedstawił wyzwania dla modelu państwa narodowego w regionie Bliskiego Wschodu na przykładzie Iraku i Syrii. Mgr Marcin Krzyżanowski poprzedził odpowiedź na postawione w swoim referacie pytanie *Afgańska państwowość – przejściowe zaburzenia, czy klęska międzynarodowej koncepcji?* przedstawieniem zarysu sytuacji socjopolitycznej Afganistanu w 2001 r., opisem głównych założeń „state building” w tym państwie oraz zestawieniem najważniejszych przeszkód w rozwoju i trwaniu Islamskiej Republiki Afganistanu.

Ostatni panel dotyczący państwa w systemie międzynarodowym moderował dr Marcin Kosienkowski, a dyskusantem był dr Grzegorz Gil. Dr Liliana Węgrzyn-Odzioba zgłosiła referat pt. *Rola kultury w procesach integracji europejskiej*. W swoim wystąpieniu pt. *Spoleczność międzynarodowa wobec quasi-państw* dr Marcin Kosienkowski wskazywał na badania pokazujące, że współpraca społeczności międzynarodowej z quasi-państwami jest intensywniejsza i ma szerszy zakres niż powszechnie sądzono. Referat *Eufemizmy współczesnej państwowości – państwo kruche (fragile)* zaprezentowany przez dra Grzegorza Gila poruszał kwestie państw upadających zahaczając o obszary onomastyki i semantyki. Również główna oś wystąpienia pt. *Komu potrzebne są państwa upadające?*, którego autorem był mgr Michał Harkot, oparta została na scharakteryzowaniu współczesnych beneficjentów,

czerpiących największe korzyści w kontekście istnienia państw upadających. Referat pt. *Perspektywa niepodległości Szkocji post-Brexit*, którego autorem był mgr Jakub Wołyniec, zaprezentował perspektywy dla niepodległości Szkocji nakreślone na podstawie retoryki czołowych polityków, wypowiedzi niezależnych ekspertów i think-tanków oraz odczuć społeczeństwa w kontekście niedawnej decyzji o Brexicie. Referat stanowił również próbę odpowiedzi na pytanie czy i w jakich warunkach Szkocja może znów stać się niepodległym państwem i z jakimi wyzwaniem będą się musieli zmierzyć Szkoci w przypadku ewentualnego powrotu Szkocji jako w pełni niezależnego podmiotu geopolitycznego w Europie. Ostatnim referującym był mgr Jakub Florczyk z referatem pt. *Transnarodowe organizacje społeczeństwa obywatelskiego przejawem dekompozycji państwowości*, po którym nastąpiło oficjalne podsumowanie konferencji w sali seminaryjnej Pałacu Czartoryskich.

Wielość referatów (wszystkich nie sposób jest tu szczegółowo omówić), a także poziom toczonych w trakcie obrad dyskusji, pozwala mieć nadzieję, że zakładany cel, tj. rozwój badań interdyscyplinarnych nad zjawiskiem państwowości we współczesnym środowisku międzynarodowym, jaki patronował Organizatorom konferencji został zrealizowany. W toku dyskusji potwierdzono, że państwowość obejmuje zespół kryteriów materialnych i prawnomiędzynarodowych, których występowanie jest koniecznym elementem istnienia i funkcjonowania państw. Staje się ona jednocześnie coraz bardziej stopniowalnym zjawiskiem, o czym przekonuje funkcjonowanie fenomenów w rodzaju quasi-państw, czy też tzw. Państwa Islamskiego, które były przedmiotem odrębnych wystąpień podczas przedmiotowej konferencji. Pokłosiem konferencji będzie opublikowanie wybranych artykułów na temat państwowości w formie odrębnego, tematycznego numeru „TEKI KOMISJI POLITOLOGII I STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH”.